

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR” DIN TÎRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

TEZĂ DE DOCTORAT

-Rezumat-

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. ALEXANDRU CISTELECAN

DOCTORAND:

VERONICA BUTA

TÎRGU-MUREȘ

2011

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR” DIN TÎRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

FORMELE POETICE ALE IRONIEI

-Rezumat-

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. ALEXANDRU CISTELECAN

DOCTORAND:

VERONICA BUTA

TÎRGU-MUREȘ

2011

Cuprins

Argument.....	5
I. Ironia – aspecte teoretice.....	14
1. Istoria ironiei.....	14
1.1. Antichitatea: retorica greacă și cea latină	15
1.2. Modernitatea: de la eleganța luminilor la libertatea romantismului	20
1.3. Postmodernismul: deconstrucționism și poststructuralism sau despre relativismul ironiei (Jacques Derrida, Paul de Man, Judith Butler) și revenirea sensului în limbaj (Giles Deleuze, Richard Rorty)	26
2. Tipologia ironiei	37
2.1. Principiul filosofic	37
2.1.1. Momentul socratic	37
2.1.1.1. Critica lui Kierkegaard.....	40
2.1.1.2. Nietzsche împotriva lui Socrate	41
2.1.1.3. Aristotel și ironia ca etică	43
2.1.1.4. Ironia sorții și Socrate în sculptura antică.....	44
2.1.2. Vladimir Jankélévitch	47
2.1.3. Henri Morier	48
2.2. Principiul literar-stilistic	49
2.2.1. Quintilian și definiția clasică a ironiei	49
2.2.2. Gramatica tradițională	49
2.2.3. Retorica medievală	51
2.2.4. Catherine Kerbrat-Orecchioni (cu o paranteză despre semnalele ironiei, după Kerbrat-Orecchioni, Booth și Muecke)	54
2.2.5. Wayne C. Booth: ironie stabilă și instabilă	58
2.2.6. Norman Knox	59
2.2.7. D.C. Muecke: ironie verbală și situațională; ironie dramatică vs. ironie instrumentală	61
2.3. Ironia literară în postmodernism: reconcilierea contrariilor	66
2.3.1. Beda Allemann.....	66
2.3.2. Pactul ironic	67
2.3.3. <i>Grupul μ</i>	70
2.3.4. Linda Hutcheon.....	72
2.3.5. Richard Rorty.....	75
2.3.6. Noua Critică și ironia ca literatură	79
2.3.7. Postmodernitate, postmodernism și ironie.....	86
3. Către un model al comunicării ironice.....	91
4. Funcțiile ironiei.....	98

II. Ironia mimetică	106
1. Ironie și parodie: pastișa, șarja, parodia tradițională, parodia modernă.....	106
2. G. Topârceanu – clasicizarea parodiei	114
3. Marin Sorescu – atacul parodiei	131
III. Ironia subversivă	150
1. Fronda	150
1.1. Geo Dumitrescu și baricadele poeziei.....	150
1.2. Marin Sorescu – fronda exuberantă	161
1.3. Mircea Ivănescu – fronda obosită	176
2. Demitizarea. Marin Sorescu – erotica <i>Descântotecii</i>	187
3. Refuzul.....	197
3.1. Geo Dumitrescu - „rânduri aspre, sceptice și fără poezie” și poezia discursivă	197
3.2. Marin Sorescu – <i>La Liliaci</i> . Incursiuni în antipoezie	206
IV. Ironia dramatică	219
1. Ironia agôn-ală	222
1.1. Geo Dumitrescu – eternul copil teribil	224
1.2. Marin Sorescu- hedonismul verbal	230
2. Ironia simulacră	243
2.1. Geo Dumitrescu și masca insurgenței.....	244
2.2. Marin Sorescu și heteronimia eului	250
2.3. Mircea Ivănescu și falsa heteronimie	262
V. Ironia nihilistă	274
1. Geo Dumitrescu - <i>poète maudit vs. poeta vates</i>	277
2. Marin Sorescu – bățalia pentru jovialitate	284
3. Mircea Ivănescu – catabaza poeziei.....	295
Concluzii	334
Bibliografie	358

Ironia ocupă un rol central pe scena culturii europene încă din secolul 5 î.Hr., odată cu impunerea retoricii și a literaturii în cultura greacă și apoi în cea latină, fiind amestecată cu disimularea, înșelătoria, manipularea, minciunile îmbietoare și strategiile istețe sau construcțiile amăgitoare ale imaginii de sine. Atitudinile, tipurile de comportament sau discurs asociate cu ironia au fost, în același timp, considerate firești pentru retorică, inerente literaturii și instrinseci limbajului însuși.

Dincolo de orice acuzație care i s-ar putea aduce, ironiei nu îi poate fi negat rolul formator pe care l-a avut asupra modelului intelectualului occidental, căruia îi imprimă trăsăturile esențiale: figură distantă, învăluită în mister și blazare, evitând, cu o noblețe discretă, implicarea directă; el preferă exprimarea voalată, zeflemitoare și criptică. Aceleași valori ale indirectului și ale ambiguității, mergând până la teoria inefabilului, vor fi promovate și de către estetica occidentală. Mai mult, însuși modul nostru de a gândi ar fi influențat de ironie, susține C. Jan Swearingen¹: un anumit grad de detașare, scepticism, obiectivitate, dispoziția de a pune sub semnul întrebării cunoștințe primite de-a gata, o bună stăpânire a logicii, toate sunt caracteristici ale gândirii occidentale care au ajuns să fie atât de valorizate încât sunt, acum, privite ca necesare atribute universale ale gândirii umane. Similar, Eric Havelock² va susține că până și conceptele de sine și identitate de sine pot fi considerate invenții ale vocabularului socratic.

Dincolo de astfel de studii filosofice, culturale sau antropologice, avem parte de mici și constante doze de ironie în fiecare zi, colecția legilor lui Murphy – și bogatele colorare și completări care le însoțesc – fiind unul dintre cele mai simple exemple de ironie. Nu aceasta va fi direcția spre care se va îndrepta lucrarea noastră, deși un studiu sociologic sau de socio-lingvistică asupra interacțiunilor dintre ironie și grupuri în funcție de diverse criterii (clasa și statutul social al membrilor lor, gradul de urbanizare, forța convingerilor religioase sau politice, ocupație, sex, vârstă, nivel de inteligență, tip de personalitate etc.) ar fi extrem de atractiv.

Lucrarea de față nu se va constitui nici într-o istorie a ironiei, oricât de interesantă ar fi o astfel de incursiune din perspectiva studiilor culturale. Diacronia pe care o face este aceea cerută de o mai bună înțelegere a sinuoasei cariere a ironiei, în urma căreia operează o minimă tipologie a formelor ironiei, tangențială cu filosofia și lingvistica, și a funcțiilor acestora, la limită cu

¹ C. Jan Swearingen, *Rhetoric and Irony. Western Literacy and Western Lies*, Oxford University Press, New York și Oxford, 1991

² Eric A. Havelock, *The Muse Learns to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present*, Yale University Press, New Haven, 1986

psihologia și sociologia. Modelul comunicării ironice propus apoi reprezintă un succint excurs în științele comunicării. Dimensiunea transdisciplinară a lucrării este, astfel, cuprinsă mai cu seamă în primul ei capitol, pentru ca apoi morfologia ironiei pe care se concentrează ea să devină exclusiv literară, dedicându-se formelor ei poetice.

Importanța ironiei în literatură este de necontestat. Poate cea mai interesantă dovadă o aduce D.C. Muecke, făcând o simplă înșiruire a scriitorilor în a căror opere e prezentă ironia: Homer, Eschil, Sofocle, Euripide, Aristofan, Tucidide, Platon, Cicero, Horațiu, Catul, Iuvenal, Tacit, Lucian, Boccaccio, Molière, Racine, Swift, Pope, Voltaire, Johnson, Gibbon, Diderot, Goethe, Stendhal, Jane Austen, Byron, Heine, Baudelaire, Gogol, Dostoievski, Flaubert, Ibsen, Tolstoi, Mark Twain, Henry James, Cehov, Shaw, Pirandello, Proust, Thomas Mann, Kafka, Musil, Brecht.

Cu toate acestea, lucrarea noastră își propune să fie mai mult decât o nouă sinteză și interpretare a temei ironiei și a implicațiilor ei în poezie. Ea vrea să ducă viziuni din trecut cu un pas înainte și să facă unele conexiuni noi, neobservate poate, în direcția interpretării ironiei ca tip anume de sensibilitate poetică, având o atitudine față de literatură, o strategie discursivă și-o matrice stilistică proprii, care vor genera un sentiment specific al lumii. Aceasta este teza în favoarea căreia vom încerca să argumentăm pe tot parcursul lucrării. Diferența față de alte studii dedicate ironiei literare sau exclusiv celei poetice constă în perspectiva holistă din cadrul căreia ne propunem să interpretăm ironia, ca tip de sensibilitate și nu doar ca simplu instrument al poetului frivol și persiflant, fie el comic ori cinic.

Ironia a fost, în general, asociată cu negativitatea, fie ea axiologică, epistemologică, ontologică sau estetică. În cele mai fericite cazuri, acelea în care demersul său este creditat cu seriozitate, scriitorul ironic e acuzat că s-ar situa, cu de la sine și disprețuitoare putere, pe o poziție de superioritate față de normele și convențiile literare sau față de cititorii săi. De cele mai multe ori, însă, ironiile sunt văzute ca giumbușlucuri simpatice, inventivitatea verbală, umorul, dinamismul textului fiind toate mărci ale unui oarecare talent, capabil de spirite reușite, dar nu și angajat în literatură. În astfel de cazuri, scriitorul ar fi un frivol care se joacă de-a și cu literatura, care mânuiește, nu fără dibăcie, cuvinte de spirit, dar care nu ar emite, de fapt și de drept, pretenții de a fi luat în serios. Al treilea caz al interpretărilor celor mai răspândite este acela în care ironiile sunt privite marginal, ca figuri de stil ce apar intermitent în opera unui scriitor care e

ironic cât timp le folosește, reluându-și apoi calitatea esențială de scriitor de bună-credință. În astfel de cazuri, ironia e o marcă stilistică.

Acestea sunt, firește, interpretările de limită ale ironiei, existând atât critici literari, cât și cititori feriți de astfel de viziuni marginale, radicale ori condescendente asupra ironiei. În mai puține cazuri, pe de altă parte, este ironia privită ca un fenomen complet, global. Interpretările cele mai dese în acest sens sunt studii filosofice, dedicate mai cu seamă lui Socrate, deși critica literară occidentală cunoaște și ea, în ultimii ani, studii întregi despre raporturile dintre ironie și un scriitor sau o operă literară. Critica literară românească înregistrează și ea studii excelente, la nivel de articole sau de capitole de carte mai cu seamă și mai puțin ca studii exclusive și extensive dedicate ironiei literare³.

Pe această linie de continuitate se înscrie și lucrarea noastră, care își propune interpretarea operelor poetice ale lui Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu și a unei părți, cea mai viabilă estetic, a poeziei lui G. Topârceanu, *Parodiile originale*, încercând să identifice prin exercițiul de critică estetică, dar și tematică, formele ironiei în operele menționate.

Nu ne propunem o apologie a acestor poeți care, credem cu tărie, s-au impus de mult pe scena literaturii române, neavând nevoie de plus-valoarea – atâta cât o poate el avea – a unui demers de acest gen pentru a se afirma, fie că e vorba de poeți cu un succes imediat dar efemer la public și o carieră limitată în istoria literaturii române, cum este G. Topârceanu, de alții cu o priză aproape constantă, deși oarecum efervescentă la cititori, ca Geo Dumitrescu și Marin Sorescu sau, în fine, de poeți de bătaie-lungă, precum Mircea Ivănescu, caz aparte în generația sa, care își va dovedi afinitatea – și influența - asupra celei de-a doua generații după a sa, când se va produce și adevărata sa afirmare. Sunt toți poeți reputați, în cazul cărora ironia este văzută ca un adevărat blazon scilicet și imbatabil, ca la Geo Dumitrescu și Marin Sorescu, ca o dovadă de urbanitate

³ O notabilă excepție o reprezintă admirabilul studiu al lui Mircea Doru Lesovici, *Ironia. Ipostaze în poezia contemporană*, Prefață de Silviu Leonte, Institutul European, Iași, 1999, unde, după un parcurs teoretic prezent în cele mai multe lucrări dedicate ironiei, unde autorii lor încearcă să găsească un fir al Ariadnei în vălmășagul teoriilor și practicii ironiei, criticul propune o paradigmă proprie a ironiei, în „moduri” diferite însă de morfologia noastră. Printre poeții ironiști se numără, firește, Geo Dumitrescu și Marin Sorescu, dar ei sunt ironiștii noștri prin excelență, întreaga critică literară remarcând această trăsătură a poeziei lor. Abordarea lui Lesovici este diferită față de a noastră, el analizând ipostaze ale ironiei în poezia română contemporană, manifestări izolate, așadar, la anumiți poeți [ironia va fi, astfel, pentru Lesovici, „un mod de a face poezie”, ca și „o atitudine în fața existenței” (subln.n.) la Marin Sorescu (p. 262), dar nu cheia de boltă a poeziei sale], în timp ce interpretarea noastră se vrea o perspectivă holistă asupra relației dintre poezie și ironie, luând, în același timp, în considerare întreaga operă lirică a poezilor analizați. În plus, perspectiva asupra ironiei înseși este adeseori diferită în cele două lucrări, pentru că, scrie și Lesovici, „se pare că *ironicul*, ca gen, nu poate fi înțeles decât dacă de fiecare dată e *altfel* înțeles...” (subl.aut.), *op. cit.*, p. 61

stilistică în cazul lui G. Topârceanu sau ca un filon subteran, învăluit în neguri și amărăciune, în cazul lui Mircea Ivănescu.

Două sunt modalitățile principale de cercetare și înțelegere pe care lucrarea de față le-a utilizat: prima este cea științifică, teoretică, pe care se fundamentează primul capitol al tezei; cea de-a doua este una hermeneutică, dedicată unei lecturi critice și estetice în esență, realizată cu maxima obiectivitate pe care o poate avea un cititor îndrăgostit și fermecat de meandrele textului ironic.

Astfel, primul capitol este o incursiune teoretică introductivă. Am încercat să realizăm un *raccourci* diacronic al conceptului de ironie, pornind din Grecia socratică, trecând prin retorica latină clasică și prin cea medievală, ajungând apoi la cuvântul de spirit al clasicismului francez și al iluminismului englez. Am realizat apoi un scurt studiu al ironiei romantice germane, urmând, în continuare, destinul ironiei în secolul XX, unde se împletește cu teoriile deconstructiviste asupra limbajului și sensului ale lui Jacques Derrida și Paul de Man, cu pragmatismul filosofic al lui Richard Rorty sau cu intertextualitatea postmodernă a Lindei Hutcheon.

În urma acestui scurt periplu istoric, al cărui singur merit este de a fi așezat laolaltă câteva dintre cele mai importante momente ale existenței ironiei, departe de a se constitui într-o veritabilă istorie a sa, am creionat o tipologie generală a ironiei, cu o structură simplă și bipartită, rezultată din luarea în considerare a ontologiei sale. Două principii vitale animă conceptul: unul filosofic și altul literar-stilistic. De-aici, ironia ca etică, atitudine existențială, viziune a lumii și ironia ca trop, ca figură de stil.

În primul caz, ironia este văzută ca o specie determinată de dispoziție și de atitudine intelectuală proprii unui tip de individ⁴. Exponentul acestui tip de ironie este Socrate, cel prin care ironia devine cunoscută pe scena culturii europene. Maieutica socratică a fost așezată în dialectică față de pseudo-critica lui Kierkegaard din *Despre conceptul de ironie, cu permanentă referire la Socrate*⁵ și critica lui Nietzsche, care vede în Socrate primul nihilist autentic. Am luat apoi în discuție relația ironiei socratice cu noul concept de ironie de la Aristotel, încheind scurtul studiu dedicat lui Socrate printr-un excurs în artele plastice, identificând în primele reprezentări ale lui Socrate în arta statuară greacă și romană un exemplu de ironie a sorții, dar și o continuare

⁴ Cf. Beda Allemann, „De l'ironie en tant que principe littéraire”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraires”, nr. 36, Seuil, 1978, p. 386

⁵ Søren Kierkegaard, *Din hârtiile unui încă viu; Despre conceptul de ironie, cu permanentă referire la Socrate*, Traducere din limba daneză, prefață și note de Ana-Stanca Tabarasi, Editura Humanitas, București, 2006

a ofensivei ironice socractice, de permanentă provocare a *nomos*-ului, realizată aici prin reprezentarea cvasi-realistă a figurii filosofului, în evidentă contradicție cu normele *kalogathia*.

Vladimir Jankélévitch construiește o imagine a ironiei ca mod ontologic și cale etică, ce-i oferă individului două atitudini de adoptat în fața vieții: economia și diplomația. Pentru Henri Morier⁶, ironia se referă în primul rând la distincția dintre o atitudine de opoziție și o alta de conciliere, de împăcare din partea ironistului și-a observatorului ironic.

Ca principiu literar-artistic, ironia se bucură de cea mai faimoasă definiție a sa, dată de Quintilian: „procedeul [...] de a spune contrariul a ceea ce vrei să se înțeleagă” („contrarium quod dicitur intelligendum est”)⁷. De la retorica clasică, am trecut la gramatica medievală, unde ironia este o altă formă a alegoriei. În retorică, ironia intră într-o nouă lume și categorie, aceea a figurilor de gândire. Aici, *significatio* va fi acea figură care va permite să se presupună mai mult decât ceea ce s-a afirmat. Lucrarea s-a folosit, în acest punct, de cercetările lui Peter Haidu și de fragmente din Vossius.

Am trecut apoi în revistă unele perspective lingvistice asupra ironiei, precum aceea a lui Catherine Kerbrat-Orecchioni, în studiul „Problèmes de l’ironie”⁸, împreună cu structura morfologică pe care o propune, folosindu-ne și de studiile lui D.C. Muecke și Wayne C. Booth, susținători ai unei pragmatice a ironiei (primul) și ai unei retorici a ei (cel din urmă).

Considerăm că abia în postmodernism, prin studiile unor teoreticieni precum Beda Allemann, Linda Hutcheon, ale formaliştilor *Grupului μ*, sau ale unor filosofi, precum Richard Rorty, ironia atitudinală sau ironia ca etică va fi reconciliată cu varianta sa exclusiv verbală, cu ironia ca trop sau figură stilistică. Vom susține, de-a lungul lucrării, definiția Lindei Hutcheon a ironiei ca „strategie discursivă ce operează la nivelul limbajului (verbală) sau al formei (muzicală, vizuală, textuală)”⁹. Dacă interpretările strict structuraliste sau semiotice ale ironiei văd în ea o simplă figură, fie ea și a discursului, interpretările mai noi readuc în discuție doza de subiectivitate a ironiei, privind-o și în pragmatica ei, atât în atitudinea pe care încearcă s-o comunice, cât și în contextul în care este folosită.

Prin excursul dedicat Noii Critici americane am realizat trecerea în sfera ironiei literare. După ironia romantică, este rândul Noii Critici americane să identifice literatura (bună) cu ironia.

⁶ Henri Morier, *Dictionnaire de poésie et rhétorique*, ediția a doua, PUF, Paris, 1975, pp. 555-595

⁷ Quintilian, *Arta oratorică*, vol. III, Traducere de Maria Hetco, Editura Minerva, București, 1974, p. 36

⁸ C. Kerbrat-Orecchioni, „Problèmes de l’ironie” în *Linguistique et Sémiologie*, Travaux du Centre de recherches linguistiques et sémiologiques de Lyon, 1976, 2, „L’ironie”, pp. 9-45

⁹ Linda Hutcheon, *Irony’s Edge. The Theory and Politics of Irony*, Routledge, London and New York, 1995, p. 10

Deși susținem că întreaga literatură are un potențial pentru ironie, am încercat să discernem specificul, asemănările și, mai ales, deosebirile dintre mesajul poetic și cel ironic, folosindu-ne de modelul de mesaj poetic al lui Umberto Eco¹⁰. Prin intermediul acestei incursiuni în științele comunicării, am încercat să propunem, astfel, un posibil model al comunicării ironice.

Modelul comunicării ironice este frustrant și laborios totodată, încărcat de feedforward-uri și feedback-uri, de analize ale tuturor elementelor procesului de comunicare din partea receptorului care preia, inițial, mesajul de *bona fide*, pentru a observa apoi cum decodarea sa se ciocnește de contextul comunicării. Începe, astfel, singurul proces de căutare a sensului sau, mai aproape de situația incertă a receptorului, de căutare a unui sens viabil și funcțional în contextul dat, fără ca acesta să aibă certitudini absolute legate de validitatea demersului său. Din acest punct de vedere, modelul comunicării ironice este cel mai negociat tip de comunicare, proces cu atât mai dificil cu cât sursa, autor sau text, nu oferă decât aceleași date de început ale discursului. Are loc, astfel, o adevărată tranzacție a mesajului, proces în care o singură instanță e dinamică, făcând eforturi extensive pentru o descifrare intensivă a celeilalte. Receptorul-cititor va fi cel care va stabili sensul final, pe care îl construiește recreându-l. Modelul comunicării literare ironice seamănă, sub acest aspect, cu teoria comunicării ca tranzacție a lui Lee Thayer, opunându-se modelelor mecaniciste ale comunicării.

De asemenea, am reluat funcțiile ironiei rezumate excelent de Linda Hutcheon, care ne-au ajutat în identificarea morfologiei ironiei poetice propuse. Astfel, funcțiile centralizate de teoreticiană canadiană sunt: funcția de amplificare, de subliniere sau întărire a celor spuse, funcția de complicare, funcția ludică, aceea de distanțare, funcția de autoprotejare, funcția de provizorat, aceea opozițională, aceea de asalt și aceea totalizatoare, fiecare funcție fiind însoțită de evaluarea aspectelor ei pozitive și a celor negative.

Următoarele capitole prezintă formele poetice ale ironiei identificate în operele lirice ale lui Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu și în parodiile lui G. Topârceanu. Cu toate că, pentru o mai mare claritate a expunerii, fiecare formă poetică a ironiei are o succintă schiță teoretică la începutul capitolelor, ea a fost extrasă, de fiecare dată, din interpretările critice ale operelor poetice care fac obiectul tezei. Exercițiul critic ne-a oferit, de fapt, cristalizarea fiecărei

¹⁰Umberto Eco, *Apocaliptici și integrați. Comunicații de masă și teorii ale culturii de masă*, Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Editura Pontica, Constanța, 1996

forme poetice a ironiei. În același timp, acesta este și motivul pentru care considerăm că tema rămâne deschisă și noi forme, poetice, narative ori dramatice ale ironiei pot fi, în continuare, identificate, din aceeași poziție a considerării ironiei ca tip de sensibilitate literară.

Cel de-al doilea capitol prezintă prima formă poetică a ironiei identificată, aceea mimetică sau ironia ca ia chipul și asemănarea unei terțe părți pentru a se deghiza și pentru a-și transmite mesajul. Ea se va folosi de parodie, acea specie literară care rescrie, mai mult mai puțin imitativ și creativ un text prim, pe un ton ce poate fi, după trebuințe, glumeț, satiric, amuzant ori veninos. Considerăm, împreună cu Linda Hutcheon, că parodia este o formă intertextuală a ironiei. Am identificat patru specii ale parodiei, pornind de la teoriile lui Gérard Genette¹¹, Linda Hutcheon¹² și de la observațiile lui Nicolae Manolescu, din *Despre poezie*¹³, cele patru specii fiind pastișa, șarja, parodia tradițională și parodia modernă.

Pastișa va fi înțeleasă ca imitație ludică a unui stil, fără intenția de a rescrie textul prim. Ea este un exercițiu stilistic, de a crea în maniera hipotextului, fără a-și propune finalități corective; scopul ei este de a-și râde de obiectul său, făcându-l pe cititor conștient că citește un text secund, scris cu intenția ludică de a imita un stil.

Pe de altă parte, șarja este parodia satirică, hipertextul care își râde cu răutate sau cu pronunțate finalități critice de hipotext. Șarja funcționează tot prin mărci stilistice specifice, exagerându-le sau minimalizându-le într-un text mai tare, mai dur și mai incisiv.

Parodia tradițională este acea specie literară intertextuală care va crea o dublură a hipotextului cu finalități satirice. Ceea ce este rescris aici nu e atât stilul, cât mai ales conținutul. Scopul este acela de a corecta, de a critica tematici și formule lipsite de valoare estetică, gradul de prelucrare și de implicare al parodistului fiind mult mai mare decât în cazul celorlalte două specii parodice.

Parodia modernă este tot o rescriere de text, de stil și conținut deopotrivă, pornită din simpla dorință de a se distanța de el. Parodistul nu se mai vrea critic literar și, aplecat asupra propriei personalități artistice, o delimitează de hipotext la modul activ și cu un grad politicos de distanțare.

¹¹ Gérard Genette, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Éditions du Seuil, Paris, 1982

¹² Linda Hutcheon, „Ironie et parodie: stratégie et structure”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978, dar și *Irony's Edge. The Theory and Politics of Irony*, ed.cit.

¹³ Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, Editura „Aula”, Brașov, 2002

Parodiile originale sunt, în același timp, un indicator și-o mostră reprezentativă pentru întreaga creație poetică a lui Topârceanu, pentru talentul său poetic, cert, ca și pentru capacitatea sau, dimpotrivă, lipsa ei, de a se folosi de propria sensibilitate lirică și de a exprima în poezie un sentiment al lumii. Simptomatic pentru unele curențe e faptul că această sensibilitate funcționează cel mai bine atunci când e pusă în mișcare de un factor extern, de un motor aflat în afara interiorității lirice, cum sunt textele poezilor ce vor fi luate în vizor și încă și în astfel de cazuri își mai dovedește lentoarea, refuzând să asimileze, să treacă printr-un filtru interior și, deci, să personalizeze textul parodiat. Atunci când, pe e altă parte, frâiele inerției sunt scăpate și când inteligența critică se aliază cu sensibilitatea poetică, pastișa, șarja, parodia clasică sau cea modernă vor purta toate și semnul clar al creatorului lor, oricât de neutră ar fi raportarea sa la hipotexte și vor deveni, prin aceasta, reprezentative și pentru viziunea sa poetică. Abia aceste texte vor fi cu adevărat valoroase și ele vor face ca istoria parodiei la noi să fie începută de Topârceanu și dusă la maturitate și, prin urmare, maxim de experiență și înțelepciune, de același parodist neobosit, care poate îmbrăca, proteic, mai multe formule poetice, dându-le, în același timp, și ceva din ținuta poetică proprie, atât de scumpă la înfățișare.

În cazul lui Marin Sorescu, *Singur printre poeți* e o dublă mișcare de poziționare în poezie: întâi, față de poezia momentului anterior, proletcultist, față de care tânărul poet se va lansa în șarje necruțătoare și parodii satirice, și-apoi, față de confrății de generație, pe a căror poezie își va exercita mai cu seamă pastișele și parodiile moderne. Atitudinea este, pe de o parte, de respingere și negare, într-un hotărât și amuzant demers zeflemitor, de discreditare. Este funcția justițiară a ironiei, care sesizând hiatusul valoric dintre ceea ce ar trebui să fie poezia și formele ei practice în deceniul șase, decide să amendeze precarul și stânjenitorul moment literar, compromițându-l prin îngroșarea caricaturală a unor trăsături stilistice sau recreând texte în maniera nu doar formală, ci și de conținut proletcultist. În ceea ce privește atitudinea față de colegii de generație și parodiarea lor, gestul trebuie interpretat ca asumarea voită a unei poziții iconoclaste. Tânărul poet, ca de altfel întreaga lui generație, își caută identitatea lirică; startul îl dăduse Labiș. Singurătatea proclamată atât de orgolios e doar marcarea diferenței față de ceilalți, negarea voioasă a parodiilor soresciene trebuind să-i și afirme, pe dos, poetului, propriul loc în literatură.

Capitolul următor este dedicat ironiei subversive, formă poetică a ironiei prin care se manifestă atitudinea față de literatură și prin care se realizează, indirect, poziționarea față de

poezie. Poeții ironici sunt, în genere, poeți de o luciditate scrutătoare, dublată, de multe ori, și de spirit critic, ceea ce favorizează o viziune obiectivă, nepărtinitoare asupra fenomenului literar și-a propriei activități estetice. Geo Dumitrescu, Marin Sorescu și Mircea Ivănescu vor avea, deopotrivă, aceeași pornire, instinctivă aproape, de subminare a convențiilor literare, de răsturnare a lor. Ireverențele simpatice, bravadele tinerești și libertățile luate față de limbajul liric, ca și față de așa-zisele teme lirice devin simple păcate ale tinereților față de acțiunea conștientă, susținută programatic, de subversiune față de convențiile genului care îi adăpostește. Antipoezia se va dovedi însă, din acuzație, o recunoaștere a forței de inovare, de insolitare a discursului liric de până atunci. Am identificat trei tipuri de ironie subversivă: fronda, demitizarea și refuzul.

În cazul lui Geo Dumitrescu, fronda apare drept cea mai puternică și evidentă trăsătură a poeziei sale de tinerețe, a primei plachete de versuri, *Aritmetică* și-a antologicului *Libertatea de a trage cu pușca*. Poezia sa are nerv, dar și nervi, e prozaică și ireverențioasă, dedicându-se unor teme dintre cele mai umile și banale. Ea își face un titlu de glorie din dinamitarea intenționată a tuturor normelor poetice de conținut și expresie.

După debutul exploziv din parodii, fronda lui Marin Sorescu din următoarele volume nu mai pare atât de surprinzătoare. Revolta contra literaturii devine însă și o revoltă împotriva convenționalității limbajului care absoarbe, gelos, realul în căutarea căruia se află poetul. De-aici nevoia de a păși dincolo de cuvânt, de a presimți o altă realitate, ca și foamea de autentic manifestată de poezia soresciană. Limbajul poetic va fi, prin urmare, împrăștiat mereu prin folosirea tuturor straturilor lexicale, alese pentru puterea lor de semnificare și revitalizare. Se vor dinamita, astfel, norme de expresie și de conținut, gest de frondeur insolent, s-ar zice; de fapt, poetul e un idealist ascuns, care crede în logos și care încearcă să se elibereze de literaturizare, de-o existență scriptică. Poezia va înregistra, treptat, o nevoie tot mai organică de contopire cu lumea, încercând să se sustragă închistării în cuvânt. Toate teribilismele lui Sorescu, întreaga suită de ireverențe recrează însă, *à rebours*, o nouă mitologie a poeziei.

Mircea Ivănescu se va situa departe de ostentația și prestidigitația verbală a lui Sorescu, poetul nefiind, pe de altă parte, mai puțin frondeur. Poezia sa a fost, de la început, greu de definit și, așadar, într-o poziție incomodă față de convențiile literare: „eseu liric”¹⁴, „pseudoreportaje

¹⁴ Marin Mincu, *Poezie și generație*, Editura Eminescu, București, 1975, p. 177

lirice, în care apar și semnele realului”¹⁵. „ficțiuni pseudo-epice”¹⁶, „roman deviat în lirism”¹⁷, „virtualități narative”¹⁸ sunt toate caracterizări ale poeziei sale. Ca și la Sorescu, atitudinea față de poezie nu e una absolut aglutinantă, ci una la fel de dezvrăjită și la fel de fracturată. Poezia și poetul nu formează o unitate indestructibilă, ci sunt invariabil despărțiți de un hiatus dureros, pe care poetul nu-l poate depăși. Se va revolta, obosit, împotriva normelor goale ale poeticului, fără să le respingă la modul artificial și eclatant, pentru a epata și fără a-și face din această incompatibilitate un titlu de glorie. Mircea Ivănescu suferă de o durere cronicizată a poeticului, pe care încearcă, chinuit, să-l peticească cu doctorii narative, sub formă de reportaje, narațiuni, descrieri, evocări, chiar și personaje pentru care se înscenează cadre și scene în care trebuie să joace.

Cea de-a doua formă de manifestare a ironiei subversive este demitizarea. Am ales să analizăm, în cazul lui Marin Sorescu, nu atât manifestările izolate, deși constante, din poezii care dăruie mai toate miturile poeziei, ci prima încercare majoră de schimbare la față a poetului ce cădea deja în manierism: eroticele soresciene, conținute în *Descântoteca* (1976) și *Sărbători itinerante* (1978). Subversiunea va fi dublă: la nivel de relație cu cititorul ideal - „Lumea vrea proză”, crede poetul, făcând însă, ironic, gestul diametral opus: „eu înaintez cu poezia” – și la nivel de relație cu literatura, tratând într-o nouă cheie, banală, casnică, prozaică cea mai clasică temă a literaturii, dragostea. Plasate în plin cotidian, desolemnizat și mult prea familiar cititorului, eroticele se vor un decupaj al realului, o „transcriere a evenimentului, un soi de happening”¹⁹, adică de viață i-mediată și poezie sinceră, naturală aproape, prin imediatetea relatării și firescul ei. Strategia ar fi aceea a de-poetizării voite și totale, pentru ca noile date poetice, limbajul prea puțin spectaculos al banalului și existența domestică imediată, cuminte a unui cuplu normal, cu o intensă propensiune dialogică, atâteaabsorbantă, să nască o nouă mitologie a dragostei lirice. E o înscenare a literaturii, a unei teme mitice jucate intertextual, deconstruite sub ochii uimiți sau plictisiți ai cititorului, pentru a se crea, ironic, din mozaicul astfel obținut un nou mit al dragostei, joc ce anunță o atitudine mai radicală, aceea a refuzului.

¹⁵ D. Micu, *Scurtă istorie a literaturii române. Perioada interbelică. Poezia contemporană*, Vol. II, Editura Iriana, București, 1995, p. 426

¹⁶ Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. I. *Poezia*, Editura „Aula”, Brașov, 2002, p. 108

¹⁷ Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1976, p. 110

¹⁸ Gh. Grigurcu, *Teritoriu liric*, Editura Eminescu, București, 1972, p. 80

¹⁹ Ion Pop, *Jocul poeziei*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, p. 300

În cazul refuzului, ne-am aplecat asupra celei de-a doua etape a poeziei lui Geo Dumitrescu, intens civică, militantă, implicată, fără atingeri de ludic, gratuitate sau insurgență juvenilă, dar la fel de îndepărtată de normele poetice. Elanul va fi același din tinerețe, iar revoltei îi va locul angajamentul social și civic, poezia lăsând impresia unei curgeri și elocuții naturale, deși supravegherea lucidității, a inteligenței rămâne mereu trează, ca și calculele ce au ca miză sporirea efectelor. Singura natură care i se poate atribui este aceea de discurs, poetul având mereu grijă, ironic, să nu-l lase nici să cadă în prozaism, retorică goală sau pur ideologică, dorindu-l un nou tip de lirism.

Cea mai clară manifestare a refuzului ca ironie subversivă va fi, în cazul lui Marin Sorescu, proiectul *Lilieciilor*. *La Lilioci* a provocat o undă de șoc la apariție, poetul fiind acuzat mai mult decât oricând de antipoezie, cei mai mulți chiar negându-i ciclului orice urmă de lirism. Trecând peste insolențele de până atunci ale lui Sorescu din parodii și poeme înțesate de ironii, poante și persiflări de bravadă, poetul pare acum să încalce ultima regulă, Rubiconul ce separă poezia de proză. Amestecul genurilor nu e nicăieri mai evident decât în *La Lilioci*. Ciclul e depășește orice intenție de demitizare sau remitizare a satului, pentru că e cel mai îndepărtat de tentația livrescului, care pândește celelalte volume ale poetului, în care el exprimă, mai cu seamă, un sentiment al poeziei, al realității cuprinse în literatură. *La Lilioci* va traduce, în primul rând, un sentiment al lumii; de-aici, prospețimea și autenticitatea poeziei, ce depășește evocarea și primește puterea de institui o lume.

Cel de-al patrulea capitol al tezei ia în discuție ironia dramatică, folosită însă într-un sens propriu, pentru a ne referi la ironia derivată din teoria jocului, manifestată prin *paidia* și *ludus*, pe de o parte, și prin simulacru sau înscenare, pe de altă parte. Din conceptul obișnuit de ironie dramatică păstrează caracterul jocului teatral, al înscenării, al reprezentării dramatice, dar și complicitatea cu cititorul. Pornind de la *Homo ludens*²⁰, a lui Johan Huizinga și de la *Les jeux et les hommes. Le masque et le vertige*,²¹ a lui Roger Caillois, am conjugat cu două forme de joc ironia dramatică, forme pe care le va internaliza în ironia agôn-ală și ironia simulacră.

Ironia agôn-ală este aceea în care funcția competitivă a jocului predomină, în cazul ironiei poetice fiind vorba de o competiție a poetului cu sine însuși, de o demonstrare a abilităților sale de mântuitor și mântuitor de cuvinte. Polii săi antagonici sunt aceia ai jocului: *paidia*, ca principiu

²⁰ Johan Huizinga, *Homo Ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Traducere din olandeză de H.R. Radian, Prefață și notă biobibliografică de Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 2007

²¹ Roger Caillois, *Les jeux et les hommes. Le masque et le vertige*, Gallimard, Paris, 1958

de divertisment, de turbulență, improvizație liberă și fantezie exuberantă și *ludus*, ca nevoie de disciplinare a distracției, pliată pe convenții arbitrare, imperative, ca și nevoia de a le contraria și de a le șicana pentru a ajunge mai greu la rezultatele dorite. Cum *ludus*-ul presupune eforturi, ingeniozitate, răbdare, pare că și inventivitatea poezilor ironici îi aparține, ea trebuind să se plieze pe un teritoriu considerat, cel mai adesea, impropriu pentru jocuri de limbaj și exuberanță frivolă. Atunci când inventivitatea se transformă în giumbușluc gratuit, când poezia e dominată de plăcerea vorbei, a cuvântului care își eludează funcția referențială, bucurându-se de sine într-o îmbinare fericită a funcției poetice și a celei metalingvistice, poezia este dominată de *paidia*.

Subcapitolul se vrea o scurtă taxonomie a mecanismelor de limbaj ce stau în slujba ironiei agôn-ale, continuându-se cu un studiu stilistic în poezia lui Geo Dumitrescu și a lui Marin Sorescu, studiind mecanismele antifrazei, metaforei, oximoronului, hiperbolei, litotei, paradoxului, poantei sau calamburului, dar și ale comicului.

Cel de-al doilea subcapitol este dedicat ironiei simulacre, cea care traduce mimicry-ul jocului și care presupune adoptarea unei alte identități, a unei măști. În cazul ironiei literare, ea înseamnă acceptarea temporară a unei iluzii, a unui univers fictiv de rang secund, după cel al poeziei, pentru a cărui instaurare poetul ironic și jucător se poate folosi de o întreagă recuzită teatrală. Ironia simulacră aduce cu ea înscenarea textului și folosirea unui întreg arsenal de măști pentru crearea iluziei necesare.

Mască, rol, scenă, vorbesc toate despre dramatizări ale sinelui. În cazul lui Geo Dumitrescu, rolurile îi vor veni firesc, în spatele lor afișându-se un actor sincer, care dorește să ofere publicului cea mai bună prestație a sa, fie că joacă rolul adolescentin, de tânăr teribilist ce nu crede în roluri și-n convenții, fie că se prezintă ca actor aflat la vârsta maturității ce abordează clasic scenariul: cu patos, cu elan, cuvinte mari și multe, declamate cu înflăcărare pe oricare scenă. Poetul pare a se instala mai confortabil în ipostaza de aventurier liric, extinzându-și formula de-aici și la *Nevoia de cercuri* și chiar la *Jurnal de campanie*. Tonul fals confesiv din primele poezii va deveni aici deliberativ, biografismul va fi înlocuit de un istoricism imediat, iar rolul de pe scena artistică închipuită, cu cel pe de scena vieții. La baza acestor ieșiri spectaculoase la rampă, în frondă sau locvacitate redundantă, se află mereu o finalitate etică pronunțată, care îl și separă de avangardă, un „program” de ameliorare a umanului, cu expresia lui G. Dimisianu, și a poeticului totodată, am adăuga, mai evident, poate, în volumele maturității, unde poezia devine de-a dreptul tezistă, activ și declarat militantă. Din fericire, e un poet a cărui

inteligentă, ajutată de o constantă și neobosită ironie, a reușit să-l facă să păstreze atât distanța necesară, cât și legătura, indispenabilă sensibilității sale, dintre artă și etică.

În cazul lui Marin Sorescu, joaca sa de-a regizorul-actor nu (mai) e pe deplin nevinovată, pentru că poetul se simte, de multe ori, prizonierul rolului creat chiar de sine. Când persiflarea convențiilor și aplauzele publicului nu-i mai ajung, poetul se va revolta, acuzând și plângându-se de tusea spectatorilor, de greutatea rolurilor, de singurătatea actorului, manifestări ce-au fost văzute, de multe ori, ca o nouă înscenare și-o nouă mască a artistului. Cea mai spectaculoasă înscenare a textului se produce însă în ciclul *La Lilioci*, unde măiestria și plăcerea jocului ating cote maxime. Impresia covârșitoare, s-a scris, este de „mare spectacol”²², mergând pe chiar urmele sugestiei autorului *Liliocilor*, care evocă „un teatru mare cât satul”. Logosul redevine *nomine* și readuce o lume în prim plan, chiar dacă puterea sa este limitată la posibilitatea înscenării textului, a aducerii unei lumi în prezență sub formă de spectacol, nedepășind, astfel, condiția de convenție. E o condiție acceptată, de astă dată, cu bucurie, pentru că implicarea poetului va fi totală. În hărmălaia gureșă și veselă de voci oltenești, heteronimia este deplină, iar sentimentul de continuu monolog, fie el și senzațional, glumeț, irreverent și ironic din celelalte poezii va fi aici în sfârșit depășit prin multitudinea vocilor care se aud zumzâind în text și care se pot desprinde de vocea superioară care le conduce și le dirijează. Ironia dramatică devine, în cazul *Liliocilor*, un paleativ și un adjuvant. Este, în același timp, rolul cel mai desăvârșit al eului actor și regizor totodată, o înscenare lipsită de orice urmă de narcisism din partea sa, cu toate că nu și de egoism, pentru că la baza acestei lumi se află plăcerea și nevoia eului de-o lume ce trebuie obiectivată din amintire, afectivitate sau doar virtualitate, o lume care cere insistent dreptul la cuvânt și care e mulțumită să trăiască din nesfârșite reluări ale acestuia. Devine, astfel, fericit și, totodată, dureros de adevărată sintagma wittgensteiniană „Limitele limbajului meu sunt limitele lumii mele”²³.

Ironia simulacră se manifestă, la Mircea Ivănescu, în reprezentarea sinelui și la spectacolul personajelor din pseudo-epopeea lui mopete, adică de crearea de alter ego-uri fictive care să sugereze iluzia multiplicității și-a diversității, cu atât mai dureroasă într-o poezie în care eul este iremediabil singur. Poetul se va ghici în spatele fiecărui personaj, reușita fiind aceea a

²² Ion Pop, *Jocul poeziei*, ed.cit., p. 308

²³ Ludwig Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus*, Traducere din germană de Mircea Dumitru și Mircea Flonta, Notă istorică și În ajutorul cititorului de Mircea Flonta, Note de Mircea Dumitru, Editura Humanitas, București, 2001, maxima 5.6..

unei distanțări autoironice, a celui care știe că detașarea e falsă, dar se amuză jucându-se de-a mopete, v înnopteanu, dr cabalu, tânăra nefa, gogo zagora sau bruna rowena. Jocul va fi în permanență unul al sinelui cu sine, fără timp și fără finalitate, dând doar iluzia multiplicității. Ironia e blândă în *Mopeteiana*, fără asperități și cu puține persiflări.

Mopeteiana amintește și de vertijul de la Roger Caillois, prin încercarea de evadare, de ieșire a poetului din sine, de uitare și abandonare, însoțită de voluptatea identificării cu masca și-a cercului tot mai strâns al simulacrului, care va afecta însăși percepția realității. Vertijul va fi invocat prin mijloace proprii; departe de beția și viteza care provoacă transa, intrarea în starea hipnotică se va face la Mircea Ivănescu în urma unei litanii monotone și extrem de perseverente, fără, însă, ca poetul să se piardă în *ilinx*. Conștiința convenției va fi mereu prea puternică.

Ultima formă poetică a ironiei identificată în creațiile poetice studiate este ironia nihilistă, văzută adesea ca ultimul stindard al ironiei, ca limita ei ontologică. Este ironia negatoare prin excelență, care se îndoiește de tot și care face să se încovoieze orice fundament, fie el epistemologic, ontologic, metafizic ori etic, punând totul sub semnul întrebării, relativizând până orice urmă de încredere și certitudine dispare, lăsând locul unui gol existențial și unei irecuperabile singurătăți.

Am încercat să arătăm însă că, deși fatalist, nihilistul nu trebuie să fie și determinist și că ironia poate funcționa ca piedică în calea disperării. Descrierea lumii va fi aceeași pentru toți nihilistii, iremediabil căzută și declasată axiologic. Ceea ce poate diferi va fi orientarea lor față de realitate, pentru că disperarea nu e singura lor opțiune. Ironia nihilistă îi va permite omului să accepte incongruența între lumea reală, așa cum o vede el și aceea ideală, pe care i-ar plăcea s-o trăiască.

În cazul lui Geo Dumitrescu, confruntarea cu absurdul, sub forma războiului sau a unei literaturi fără sens axiologic, îl aduce rareori în față cu nihilismul. Din contră chiar, atitudinea sa e anti-nihilistă, căci poetul crede în valori și știe că ele pot reapărea, în viață ca și în literatură. Postura dezabuzată, negatoare a plachetelor de început poate fi apropiată de aceea a unui nihilism de tip revoluționar, ce incită fervent la schimbare, ce vrea să miște din temelii lumea și poezia, dar revolta sa e una convinsă de reușită. Geo Dumitrescu e un poet care are încredere, atât în oameni și-n poezie, cât și în șansa lor de a realiza o schimbare, iar demersul său devine tot mai persuasiv cu fiecare nouă formulă poetică încercată. Poezia revoltată a începuturilor va

deveni o poezie socială, cu o „ideologie” sinceră pe care poetul o va împărtăși prin poezia sa nu atât din convingeri politice, ci estetice, ca sentiment poetic al lumii.

Mulți critici au vorbit despre fondul grav al poeziei lui Sorescu, ascuns sub pojghița râsului crispat și-a exercițiilor de acrobație expresivă, apropiindu-l de expresionism. Sentimentul catastrofei iminente, spaima, plictisul, nimicul, un simț al inautenticului ce-ar putea aduce a absurd, alergia acută la convenții se regăsesc în versurile soresciene, fără a putea vorbi, însă, de existențialism. Umorul prea gros din unele poezii apare, e adevărat, și din alte calcule decât acelea ale relaționării imediate cu publicul. Cele mai intense poezii sunt acelea în care conflictul nu e între poet și lume, ci între pornirile interioare ale eului, între vocile care se luptă pentru cuvânt. Sursa umorului aproape nesecat din poezia soresciană se află într-o creativitate neobosită ce vrea doar să se bucure și care se va juca în permanență, traducând lumea în hohote de râs sau în chicoteli amuzate de ireverențele sale. Atunci când e pusă în fața tristeții, a morții, a zădărniceii, a căutării obosite a sensului, fie ca adevăr sau ca frumos, va încerca soluția cea mai ușoară, aceea a reevaluării și reinterpretării umoristice a situației. Iar atunci când va descoperi că nu poate opera la fel de ușor, atunci când sensibilitatea se va înfiora în fața unei laturi până atunci nepresimțite a lucrurilor, pe care nu și-o va putea explica și, deci, traduce în glumă, va apela la aceleași mecanisme ilare, deși insuficiente.

Cu toate că folosește umorul într-un mod tipic nihilistilor, poezia sa nu se va îndrepta în direcția zădărniceii sau a unor idealuri de neatins, deși va oferi bogate exemple de incongruență, unele chiar nihiliste. Ironia se va dovedi o parte integrantă a temperamentului poetic al lui Marin Sorescu, fiind atât o pornire naturală, instinctivă, cât și un adjuvant la care apelează uneori intenționat și, așadar, rațional, pentru a salva aparențe mai vesele sau pentru a se apăra împotriva unei „urâcioase înstristări”.

Ca și Marin Sorescu, și Mircea Ivănescu a fost apropiat de un sens crepuscular al existențialismului, pe care, considerăm, poetul îl respinge însă. Drama sa se află în fondul nihilist al poeziei sale. Mircea Ivănescu se simte iremediabil despărțit de Frumosul ca Poezie, ca și de Adevărul realității, împreună cu sentimentele veritabile, autentice trăite cândva.

Eul ivănescian este unul aruncat, fără voia sa, într-o lume în care se simte străin și în care caută cu disperare un sens, fără a-l găsi uneori, sau fără a avea posibilitatea să-l exprime, alteori, atunci când îl presimte în amintiri și-n senzații. Cuvântul îl va separa definitiv de o lume pe care și-o dorește, momindu-l cu promisiunile recuperatoare ale literaturii, de refacere a lumii în altă

dimensiune, pentru ca același cuvânt să-l trădeze apoi, neputând exprima ceea ce poetul își dorește și, mai mult, amenințând să literaturizeze, să convenționalizeze expresia oricărei trăiri interioare și traducerea oricărui sens găsit în realitatea obiectivă.

În ciuda lumii sale poetice în perpetuă disoluție, efortul său constant e semnul unei perverse voințe de continuitate ce ne neagă pe sine; ceea ce face poezia să existe e forța de inerție a unei speranțe ce-a încetat să mai existe, o reinterpretare personală și poetică a absurdului camusian. Frustrarea, dezamăgirea, nemulțumirea fac toate parte din experiența lui, ca și-a nihilistului și izvorăsc din foamea de absolut ce nu se poate sătura cu realul obiectiv ori cel subiectiv. Păstrând, pe de altă parte, conștiința unui virtual ideal, el se va simți legat de acesta și va înțelege uneori sau doar menține, alteori, eforturile poetice. De-aici și înălțimea poeziei sale și nota de discretă și tragică măreție, în încercarea de depășire a limitelor, în conflictul între o conștiință dezabuzată și nihilistă și o sensibilitate îndrăgostită de ideal, ce nu va pregeta să sufere în poezie dacă asta o va aduce mai aproape de ideal. Sacrificiul este cel ultim: Mircea Ivănescu va deplânge poezia în timp ce o va sugruma cu proză sau cu repetiția monocordă și monotonă de *versuri, poeme, poesii*. Va lăcrima pe marginea ei, ucigând-o însă, lent, cu o voluptate dureroasă, sacrificiu necesar tocmai pentru că poetul crede, în secret, în veridicitatea fondului mitic. Marile teogonii au la bază uciderea unui zeu, iar Mircea Ivănescu nu va pregeta să-și omoare divinitatea, convins că astfel o va face să renască.

Lucrarea de față nu are pretenția vană de a demonta toate celelalte interpretări critice ale creațiilor lirice luate în discuție, susținând, vanitos, justetea demersului ei critic. Dorința noastră a fost doar aceea de a încerca o nouă cheie de lectură, aceea din perspectiva ironiei ca tip de sensibilitate poetică, strategie discursivă ce vădește o anumită atitudine lirică și matrice stilistică, arătând că la această nouă întoarcere, textul se oferă într-o altă lumină. Ea nu se vrea nici radical diferită și distanțată față de restul lecturilor critice, față de care, de altfel, are multe în comun, ci speră că a reușit să aproximeze importanța ironiei în structura lirică a acestor poeți, prin intermediul căreia se vor plasa în intertextualitate, relaționând cu celelalte texte, cu ajutorul căreia se vor revolta împotriva locurilor comune ale literaturii, încercând o înnoire a poeziei, o revitalizare și o re-autentificare a ei, mânați de o credință solidă în artă, în certa ei valoare estetică, dar și în funcția ei soteriologică și etică.

Bibliografie

I. Lucrări teoretice

1. *** *Grupul μ , Retorica generală*, Introducere de Silvian Iosifescu, Traducere și note de Antonia Constantinescu și Ileana Litera, Editura Univers, București, 1974
2. Aristotel, *Poetica*, Studiu introductiv, traducere și comentarii de D. M. Pippidi, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1965
3. Aristotel, *Retorica*, Traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș, note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftעי, Editura IRI, București, 2004
4. Aristotel, *Etica nicomahică*, Traducere, studiu introductiv, comentarii și index de Stella Petecel, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988
5. Balotă, Nicolae, *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, București, 1971
6. Barthes, Roland, *Fragmente dintr-un discurs îndrăgostit*, Traducere din franceză de Sorina Dănăilă, Editura Cartier, Chișinău, 2007
7. Baudrillard, Jean, *Simulacra and Simulations*, în *Selected Writings*, ed Mark Poster, Stanford University Press, Palo Alto, 1998
8. Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul. Eseu despre romantismul german*, Traducere de Dumitru Țepeneag, Postfață de Mircea Martin, Editura Univers, București, 1998
9. Behler, Ernst, *Irony and the Discourse of Modernity*, University of Washington Press, Washington, 1990
10. Bergson, Henri, *Teoria râsului*, Versiune românească: Silviu Lupașcu, Studiu introductiv: Ștefan Afloroaei, Institutul European, Iași, 1992
11. Bloom, Harold, *Canonul occidental. Cărțile și Școala epocilor*, Ediția a II-a, Traducere din limba engleză de Delia Ungureanu, Prefață de Mircea Martin, Grupul Editorial ART, București, 2007
12. Booth, Wayne C., *Rhetoric of Irony*, The University of Chicago Press, Chicago, 1974
13. Butler, Judith, *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of „Sex”*, Routledge, New York, 1993
14. Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York, 1999
15. Caillois, Roger, *Les jeux et les hommes. Le masque et le vertige*, Gallimard, Paris, 1958
16. Cambi, Franco și Epifania Giambalvo (coordonatori). *Formarsi nell'ironia: un modello postmoderno*, Selerio, Palermo, 2008
17. Camery-Hoggatt, Jerry, *Irony in Mark's Gospel, Text and subtext*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992
18. Camus, Albert, *Fața și reversul. Nunta. Mitul lui Sisif. Omul revoltat. Vara*, Trad.: Irina Mavrodin, Mihaela Simion, Modest Morariu, RAO International Publishing Company, București, 2006

19. Cassirer, Ernst, *Filosofia formelor simbolice ale limbajului*, vol. I, *Limbajul*, Traducere din limba germană de Adriana Cînta, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
20. Călin, Vera, *Metamorfozele măștilor comice (procedee, motive, modalități)*, Editura pentru literatură, București, 1966
21. Călinescu, G., *Principii de estetică*, Editura pentru Literatură, București, 1968
22. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Editura Polirom, Iași, 2005
23. Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999
24. Cicero, *Arta oratoriei (sau dialog cu fiul său Marcu)*, Ediție bilingvă, text latin și traducere, însoțite de studiu introductiv, note și indice de Traian Diaconescu, Editura Saeculum vizual, București, 2007
25. Colebrook, Claire, *Gilles Deleuze*, Routledge, London and New York, 2002
26. Colebrook, Claire, *Irony*, Routledge, London, 2004
27. Defays, Jean-Marc, *Comicul: principii, procedee, desfășurare*, Traducere de Ștefania Bejan, Institutul European pentru Cooperare Cultural-Științifică, Iași, 2000
28. Deleuze, Gilles, *The Logic of Sense*, translated by M. Lester, C.V. Boundas (ed.), Columbia University Press, New York, 1990
29. Deleuze, Gilles, *Difference and Repetition*, translated by Paul Patton, Columbia University Press, New York, 1994
30. Derrida, Jacques, *Margins of Philosophy*, translated by Alan Bass, Chicago, University of Chicago Press, 1982
31. Derrida, Jacques, *Glas*, translated by John P. Leavey, Jr and Richard Rand, Lincoln, University of Nebraska Press, 1986
32. Derrida, Jacques, *Writing and Difference*, Translated, with an introduction and additional notes by Alan Bass, Routledge, London, 2002
33. Eco, Umberto, *Apocaliptici și integrați. Comunicații de masă și teorii ale culturii de masă*, Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Editura Pontica, Constanța, 1996
34. Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Editura Pontica, Constanța, 1996
35. Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Traducere de Ștefania Mincu, Editura Polirom, Iași, 2008
36. Empson, William, *Seven Types of Ambiguity*, Chatto and Windus, London, 1949
37. Enescu, Radu, *Critică și valoare*, Editura Dacia, Cluj, 1973
38. Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, Traducere, prefață și noe de Antonia Constantinescu, Editura Univers, București, 1977
39. Foucault, Michel, *Cuvintele și lucrurile*, Traducere din limba franceză de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu, Studiu introductiv de Mircea Martin, Dosar de Bogdan Ghiu, RAO International Publishing Company, București, 2008
40. Frye, Northrop. *Anatomia criticii*, În românește de Domnica Sterian și Mihai Spăriosu, Prefață de Vera Călin, Ed. Univers, București, 1972

41. Genette, Gérard, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Éditions du Seuil, Paris, 1982
42. Haidu, Peter, *Aesthetic Distance in Chrétien de Troyes: Irony and Comedy in Cligés and Perceval*, Librairie Droz, Geneva, 1968
43. Havelock, Eric A., *The Muse Learns to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present*, Yale University Press, New Haven, 1986
44. Hassan, Ihab, *The Disenchantment of Orpheus. Toward a Postmodern Literature*, The University of Wisconsin Press, Madison, London, 1982
45. Hersch, Jeanne, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, Traducere de Drăgan Vasile, Editura Humanitas, București, 2006
46. Hill, Leslie, *The Cambridge Introduction to Jacques Derrida*, Cambridge University Press, New York, 2007
47. Holland, Glenn S., *Divine Irony*, Susquehanna University Press, Selinsgrove, 2000
48. Huizinga, Johan., *Homo Ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Traducere din olandeză de H.R. Radian, Prefață și notă biobibliografică de Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 2007
49. Hutcheon, Linda, *Irony's Edge. The Theory and Politics of Irony*, Routledge, New York, 1995
50. Hutcheon, Linda, *Poetica postmodernismului*, Traducere de Dan Popescu, Editura Univers, București, 2002
51. Jankélévitch, Vladimir, *Ironia*, Traducere din limba franceză de Florica Drăgan și V. Fanache, Postfață de V. Fanache, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994
52. Kierkegaard, Søren, *Din hârtille unui încă viu; Despre conceptul de ironie, cu permanentă referire la Socrate*, Traducere din limba daneză, prefață și note de Ana-Stanca Tabarasi, Editura Humanitas, București, 2006
53. Knight, Charles A., *The Literature of Satire*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004
54. Knox, Norman D., „Irony” în *** *Dictionary of the History of Ideas*, Electronic Text Center, University of Virginia Library, <http://etext.lib.virginia.edu>
55. Levin, David Michael, *The Opening of Vision. Nihilism and the Postmodern Situation*, Routledge, New York and London, 1988
56. Lyotard, Jean-François, *Postmodernismul pe înțelesul copiilor. Corespondență 1982-1985*, Traducere și postfață de Ciprian Mihali, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997
57. Lyotard, Jean-François, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, Translation from French by Geoff Bennington and Brian Massumi, Foreword by Fredric Jameson, Manchester University Press, Manchester, 1985
58. de Man, Paul, *Allegories of Reading. Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust*, Yale University Press, New Haven and London, 1979
59. Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Editura „Aula”, Brașov, 2002

60. Marino, Adrian, *Biografia ideii de literatură*, Vol.6, Partea IV. „Problema definiției literaturii. Criza definiției literaturii. Antiliteratura. Cu un epilog”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000
61. Marmysz, John, *Laughing at Nothing. Humour as a Response to Nihilism*, Albany, State University of New York Press, 2003
62. Morier, Henri, *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1975
63. Muecke, D. C. *Irony and the Ironic*, Methuen, New York, 1982
64. Newton, K. M., *Modern Literature and the Tragic*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2008
65. Nietzsche, Friedrich, *Despre genealogia moralei. O scriere polemică adaugată recentei „Dincolo de bine și de rău” spre împlinire și înțelegere*, traducere de Janina Ianoși și Horia Stanca, postfață de Ion Ianoși, Cluj, Editura Echinox, 1993
66. Nietzsche, Friedrich, *Nașterea filosofiei în epoca tragediei grecești*, Traducere și note de Mircea Ivănescu, Studiu introductive de Vasile Muscă, Editura Dacia, Cluj, 1998
67. Nietzsche, Friedrich, *Amurgul idolilor sau cum se filosofează cu ciocanul*, Traducere de Alexandru Al. Șahighian, Editura Humanitas, București, 2002
68. Ong, Walter, *Orality and Literacy. The Technologizing of the Word*, Routledge, London and New York, 2002
69. Platon, *Introducere, Apologia, Euthyphron, Kriton*, Vol.I, Ediție îngrijită de Cezar Papacostea, Traducere de Cezar Papacostea, Editura literară a „Casei Școalelor”, București, 1930
70. Platon, *Opere V. Republica*, Ediție îngrijită de Constantin Noica și Petru Creția, Cuvânt prevenitor de Constantin Noica, Traducere, interpretare, lămurir preliminare, note și anexă de Andrei Cornea, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1986
71. Popa, Marian, *Comicologia*, Editura Univers, București, 1975
72. Prickett, Stephen, *Narrative, Religion, and Science. Fundamentalism versus Irony. 1700-1999*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004
73. Quintilian, *Arta oratorică*, vol. III, Traducere de Maria Hetco, Editura Minerva, București, 1974
74. Rainford, Lydia, *She Changes by Intrigue. Irony, Femininity and Feminism*, Rodopi, Amsterdam-New York, 2005
75. Riley, Denise, *The Words of Selves. Identification, Solidarity, Irony*, Stanford University Press, Stanford, 2000
76. Rorty, Richard, *Contingency, Irony and Solidarity*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989
77. Rosen, Stanley, *Nihilism: A Philosophical Essay*, Yale University Press, New Haven and London, 1969
78. Sharp, Carolyn J., *Irony and Meaning in the Hebrew Bible*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2009

79. Simpson, Paul, *On the Discourse of Satire: Towards a Stylistic Model of Satirical Humour*, John Benjamins Publishing Company, 2003
80. Starobinski, Jean, *Melancolie, nostalgie, ironie*, Traducere de Angela Martin, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2002
81. Swearingen, C. J. *Rhetoric and Irony: Western Literacy and Western Lies*. Oxford University Press, New York și Oxford, 1991
82. Ștefănescu, Dorin, *Creație și interpretare. Studii despre arta cuvântului*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003
83. Vattimo, Gianni, *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura postmodernă*, Traducere de Ștefania Mincu, Postfață de Marin Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1993
84. Vlastos, Gregory, *Socrates. Ironist and Moral Philosopher*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991
85. Willet, Cynthia, *Irony in the Age of Empire*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2008
86. Wisdo, David, *The Life of Irony and the Ethics of Belief*, State University of New York Press, New York, 1993
87. Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Traducere din germană de Mircea Dumitru și Mircea Flonta, Notă istorică și În ajutorul cititorului de Mircea Flonta, Note de Mircea Dumitru, Editura Humanitas, București, 2001
88. Zanker, Paul, *The Mask of Socrates: The Image of the Intellectual in Antiquity*, University of California Press, Berkeley, 1995

II. Lucrări de critică și istorie literară

1. *** *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Coord. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Albatros, București, 2000
2. *** *Aminiri despre G. Topârceanu*, Antologie și prefață de Silvia Popescu, Editura Junimea, Iași, 1987
3. Albérés, R.-M., *Istoria romanului modern*, În românește de Leonid Dimov, Prefață de Nicolae Balotă, Editura pentru literatură universală, București, 1968
4. Andreescu, Mihaela. *Marin Sorescu. Instantaneu critic*, Editura Albatros, București, 1983
5. Boldea, Iulian. *Istoria didactică a poeziei românești. Perspective analitice*, Editura „Aula”, Brașov, 2005
6. Burlacu, Doru George, *Voci ale literaturii*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 1998
7. Călinescu, G., *Istoria literaturii de la origini până în prezent*, Editura SEMNE, București, 2003
8. Călinescu, G., *Scriitori străini*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967
9. Călinescu, G., *Principii de estetică*, Editura pentru Literatură, București, 1968
10. Călinescu, Matei, *Aspecte literare*, Editura pentru literatură, București, 1965

11. Călinescu, Matei, *Fragmentarium*, Editura Dacia, Cluj, 1973
12. Cioculescu, Șerban, *Itinerariu critic*, Editura Eminescu, București, 1973
13. Cistelean, Al., *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, București, 1987
14. Cistelean, Al., *Mircea Ivănescu. Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura „Aula”, Brașov, 2003
15. Crăciun, Gheorghe (Coordonator). *Istoria literaturii române pentru elevi și profesori*, Cartier, Colecția Cartier Educațional, Chișinău, 2004
16. Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Editura Cartea Românească, București, 1970
17. Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1976
18. Crohmălniceanu, Ovid S. *Pâinea noastră cea de toate zilele*, Editura Cartea Românească, București, 1981
19. Cozea, Liana, *Mozaic literar*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2009
20. Diaconu, Mircea A., *Poezia postmodernă*, Editura „Aula”, Brașov, 2002
21. Dimitriu, G., *Lecturi libere*, Editura Eminescu, București, 1983
22. Doinaș, Ștefan Aug., *Poeți români. Incursiuni în lirica românească*, Editura Eminescu, București, 1999
23. Doinaș, Ștefan Aug., *Poezie și modă poetică*, Editura Eminescu, București, 1972
24. Ene, Virgiliu, G. *Topârceanu*, Editura Tineretului, București, 1969
25. Fanache, V., *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994
26. Felea, Victor, *Reflexii critice*, Editura pentru literatură, București, 1968
27. Gânscă, Crenguța, *Opera lui Marin Sorescu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2002
28. Grigurcu, Gheorghe, *Teritoriul liric*, Editura Eminescu, București, 1972
29. Grigurcu, Gheorghe, *Poeți români de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1979
30. Grigurcu, Gheorghe, *Existența poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1986
31. Hinoveanu, Ilarie, *Convorbiri cu ...*, Scrisul Românesc, Craiova, 1974
32. Ibrăileanu, Garabet, *Note și impresii*, Editura Minerva, București, 1984
33. Iorgulescu, Mircea, *Rondul de noapte*, Editura Cartea Românească, București, 1974
34. Iorgulescu, Mircea, *Ceara și sigiliul*, Editura Cartea Românească, București, 1982
35. Jebeleanu, Eugen, *Deasupra zilei*, Editura Eminescu, București, 1981
36. Lesovici, Mircea Doru, *Ironia: ipostaze în poezia română contemporană*, Prefață de Silviu leonte, Editura Institutul European, Iași, 1999
37. Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Ed. „Ancora” și Benvenisti, București
38. Lunn-Rockliffe, Katherine, *Tristan Corbière and the Poetics of Irony*, Clarendon Press, Oxford, 2006
39. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
40. Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. I. *Poezia*. Editura „Aula”, Brașov, 2002
41. Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura pentru literatură, București, 1968

42. Martin, Aurel, *Poeți contemporani II*, Editura Eminescu, București, 1971
43. Micu, D., *Scurtă istorie a literaturii române. Perioada interbelică. Poezia contemporană*, Vol. II, Editura Iriana, București, 1995
44. Mincu, Marin, *Poezie și generație*, Editura Eminescu, București, 1975
45. Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 2008
46. Negoțescu, I., *Alte însemnări critice*, Editura Cartea Românească, București, 1980
47. Negoțescu, I., *Scriitori contemporani*, Ediția îngrijită de Dan Damaschin, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994
48. Negrici, Eugen. *Introducere în poezia contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 1985
49. Nemoianu, Virgil, *Calmul valorilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971
50. Nițescu, M., *Între Scylla și Charibda*, Editura Cartea Românească, București, 1972
51. Nițescu, M., *Poeți contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 1978
52. O'Gorman, Ellen, *Irony and Misreading in the Annals of Tacitus*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004
53. Papahagi, Marian, *Cumpănă și semn*, Editura Cartea Românească, București, 1990
54. Petroveanu, Mihail, *Traietorii lirice*, Editura Cartea Românească, București, 1974
55. Piru, Alexandru, *Poezia românească contemporană, 1950-1975*, Editura Eminescu, București, 1975
56. Poantă, Petru, *Modalități lirice contemporane*, Editura Dacia, Cluj, 1973
57. Poantă, Petru, *Scriitori contemporani*, Editura didactică și pedagogică, București, 1994
58. Pop, Ion, *Poezia unei generații*, Editura Dacia, Cluj, 1973
59. Pop, Ion, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997
60. Pop, Ion, *Jocul poeziei*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006
61. Raicu, Lucian, *Structuri literare*, Editura Eminescu, București, 1973
62. Regman, Cornel, *Explorări în actualitatea imediată*, Editura Eminescu, București, 1978
63. Ruja, Alexandru, *Valori lirice actuale*, Editura Facla, Timișoara, 1979
64. Ruja, Alexandru, *Parte din întreg*, I, Editura de Vest, Timișoara, 1994
65. Săndulescu, Al., *Scriitori români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978
66. Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești*, Vol. IV, Cu un „Argument” de Nicolae Manolescu, Editura Minerva, București, 1990
67. Simion, Eugen. *Orientări în literatura contemporană*, Editura pentru literatură, București, 1965
68. Simion, Eugen, *Scriitori români contemporani*, I, Editura Cartea Românească, București, 1974
69. Sorescu, Marin, *Ușor cu pianul pe scări*, Editura Cartea Românească, București, 1985
70. Stamatoiu, Cristian. *Cariul din „limba de lemn” (eseu asupra liricii soresciene)*, Editura Tipomur, Târgu.Mureș, 1995

71. Streinu, Vladimir. *Poezie și poeți români*, Editura Minerva, București, 1983
72. Ștefănescu, Alex., *Preludiu*, Editura Cartea Românească, București, 1977
73. Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu nouă*, Ediția a III-a, Editura Cartea Românească, București, 2006
74. Urey, Diane F., *Galdós and the Irony of Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 1982
75. Vancu, Radu, *Mircea Ivănescu. Poezia discreției absolute*, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte, Sibiu, 2005

III. Lucrări publicate în periodice

1. Alboiu, George, „Reînnoita aventură lirică”, în „Contemporanul”, nr. 15, 1979
2. Allemann, Beda, „De l'ironie en tant que principe littéraire”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
3. Almansi, Guido, „L'affaire mystérieuse de l'abominable «tongue-in-cheek»”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
4. Andriescu, Al., „Marin Sorescu. La Lilieci” în „Cronica” nr. 40, 1973
5. Anolli, Luigi, Ciceri, Rita, Infantino Maria Giaele, „Irony as a Game of Implicitness: Acoustic Profiles of Ironic Communication”, în „Journal of Psycholinguistic Research”, Vol. 29, No. 3, 2000
6. Atack, Margaret, „Structures of Irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420046438&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 20.07.2009
7. Barbu, Eugen, „Cacialmauă lirică”, în „Săptămâna”, nr. 1/ 1985
8. Bălan, Ion Dodu, „M. Sorescu. Singur printre poeți”, în „Luceafărul”, nr. 7, 12 febr. 1964, „Marin Sorescu. Moartea ceasului”, în Luceafărul”, nr. 22, 1966
9. Beus, Yifen, „Alfred de Musset's Romantic Irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420063910&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 25.07.2009
10. Boldea, Iulian, „Marin Sorescu – spectacularul ironic”, în „Studia universitatis «Petru Maior»», Series philologica, Vol. 7/2008
11. Bredin, Hugh, „Ironies and Paradoxes”, <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Lite/LiteBred.htm> vizitat la 04.05.2010
12. Buckley, Michael, „Irony and the 'We' in Hegel's Phenomenology of Spirit”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008, <http://0->

- go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420064539&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 25.08.2009
13. Buduca, Ioan, „Umorul epopeii soresciene”, în „Amfiteatru”, nr. 12, 1988
 14. Bury, J. B., „The Life and Death of Socrates”, COPYRIGHT 1998 Gale Research, Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420019903&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 15.08.2009
 15. Calder, Gideon, „Postmodernism and its Ironies”, în „Res publica”, Vol. II, no. 2, 1997
 16. Călinescu, G., „Un tânăr poet”, în „Contemporanul”, nr. 43, 1964
 17. Cioculescu, Șerban, „Un mare tânăr a împlinit 60 de ani”, în „Flacăra”, nr. 22, 1980
 18. Crohmălniceanu, Ovid, „Marin Sorescu. Poeme, Moartea ceasului, Tinerețea lui Don Quijote”, în „Viața Românească”, nr. 10, oct. 1968, „Ironie și pudoare”, în „România literară”, nr. 31, 1989
 19. Dimisianu, Gabriel, „Marin Sorescu. Singur printre poeți”, în „Contemporanul”, nr. 10/ 5 mart. 1965, „«La Lilioci» de Marin Sorescu”, în „România literară”, nr. 12, 1982
 20. Dimitriu, Daniel, „Africa de sub frunte”, în „Scânteia”, 21 aprilie 1978
 21. Umberto Eco, „Marginalii și glose la *Numele trandafirului*”, în „Secolul 20”, 8-9-20/1983
 22. Faitrop, Anne Christine. „Trilussa, doppio volto di un uomo e di un'opera” *Lunario Romano, Trilussa*, a cura dell GRUPO DEI CULTORI DI ROMA; Franco Spinosi editore, Roma, 1971
 23. Felea, Victor, „Marin Sorescu. «Poeme»”, în „Steaua”, nr. 9, 1965, „Noi etape soresciene. „«La Lilioci»”, în „Tribuna”, nr. 34, 1973, „Marin Sorescu. „«Sărbători itinerante»”, în „Tribuna”, nr. 15, 10 mai 1979, „Jurnal de campanie”, în „Tribuna”, nr. 20, 1974
 24. Ghiu, Bogdan, „Singur sau singurul?”, în „22”, nr. 8, 1991
 25. Gilroy, Marie, „Understanding Irony, în Cengage Learning”, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420052463&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 22.07.2009
 26. Goff, Alistair, „Words and Worlds: Irony Makes Literary Creations”, <http://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=490> , vizitat la 29.04.2010
 27. van Goor, Roel, Heyting, Frieda, „The fruits of irony: gaining insight into how we make meaning of the world”, în „Stud Philos Educ” no. 25, 2006
 28. Gordon, Jill, „Against Vlastos on complex irony (response to Gregory Vlastos)” în „Classical Quarterly”, vol. 37, 1987
 29. Grupul μ, „Ironique et iconique”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
 30. Haidu, Peter, „Au début du roman, l'ironie”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978

31. Hassan, Ihab, „Beyond Postmodernism. Toward an Aesthetic of Trust”, în „Journal of the Theoretical Humanities”, Volume 8, Number 1, 2003
32. Hritzu, John N., „Dramatic Irony in Goethe's Iphigenie auf Tauris”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420050036&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 12.08.2009
33. Hutcheon, Linda, „Ironie et parodie: stratégie et structure”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
34. Kerbrat-Orecchioni, C., „Problèmes de l'ironie” în *Linguistique et Sémiologie*, Travaux du Centre de recherches linguistiques et sémiologiques de Lyon, 1976, 2, „L'ironie”
35. Iorgulescu, Mircea, „Dragostea și cuvintele”, în „România literară”, nr. 10, 1979
36. Manolescu, Nicolae, „Ingenuitatea inteligenței”, în „Contemporanul”, nr. 22, 1966, „Marin Sorescu. Tineretea lui Don Quijote”, în „Contemporanul”, nr. 27, 1968, „Poezie și ceremonial antipoetic”, în „Contemporanul”, nr. 34, 1970, „Viața la țară” în „România literară”, nr. 2 , 1977, „Câte feluri de poezie există”, în „Steaua”, nr. 5-6/1985
37. Monson, Don A., „Andreas Capellanus and the Problem of Irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420036027&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 05.08.2009
38. Moraru, Cornel, „Marin Sorescu. «Descântoteca»”, în „Flacăra”, nr.11, 1977
39. Moraru, Cristian, „Către o nouă poetică”, în „Ateneu”, nr. 8/1985
40. Moravcsik, J.M., „Socrates: Ironist and Moral Philosopher”, Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2009 Gale http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CA13635001&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 10.08.2009
41. Muecke, D.C., „Analyses de l'ironie”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
42. Munteanu, George, „Permanența autenticității”, în „Scânteia tineretului”, nr. 5580, 28 apr. 1967
43. Mușina, Alexandru, „Poezia cotidianului”, în „Astra”, nr. 4/1981
44. Oprea, Al., „Marin Sorescu. Interludii literare”, în „Luceafărul”, nr. 22, 1978
45. Papu, Edgar, „La Lilieci III”, în „Ramuri”, nr.1, 1982
46. Perpessicius, „Lecturi intermitente XVII”, „Gazeta literară”, nr. 1 (740), 1967
47. Philippide, Al., „Nopti cu Topârceanu”, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 858, 1937
48. Piru, Al., „Marin Sorescu. Comentarii critice”, în „Ramuri”, nr.3, 1968
49. Popa, Catrinel, „Poezia lui Mircea Ivănescu”, în „România literară”, nr. 46, 2006
50. Rockwell, Patricia, „Lower, Slower, Louder: Vocal Cues of Sarcasm”, în „Journal of Psycholinguistic Research”, Vol. 29, No. 5, 2000
51. Rogers, A. K., „The Ethics of Socrates”, Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 1998 Gale Research, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CA13635001&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w

- go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420019900&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 06.08.2009
52. Rudnick, Hans H., „Irony's Edge: The Theory and Politics of Irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CA18498516&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 02.08.2009
53. Ryu, Honglim, „Ethics of Ambiguity and Irony: Jacques Derrida and Richard Rorty”, în „Human Studies” , no. 24, 2001
54. Schmidt, „Habermas and the Discourse of Modernity”, în „Political Theory”, Vol. 17, No. 2, 1989
55. Shelley, Cameron, „The bicoherence theory of situational irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CA79748028&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 14.08.2009
56. Simion, Eugen, „Marin Sorescu. «Singur printre poeți»”, în „Gazeta literară”, nr.11, 1964, „Marin Sorescu. «Poeme»”, în „Gazeta literară”, nr.29, 1965, „Marin Sorescu. «Tușiți»”, în „Luceafărul”, nr. 24, 1970, „Marin Sorescu. «O aripă și-un picior»”, în „Luceafărul”, nr. 48, 1970, „Poezia lui Marin Sorescu («La Lilieci»)”, în „România literară”, nr. 44, 1975, „Poezii alese de cenzură”, în „România literară”, nr. 31 și 32, 1991
57. Sperber, Dan, Wilson, Deirdre, „Les ironies comme mentions”, în „De l'ironie en tant que principe littéraire”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
58. Ștefănescu, Alex., „Devotamentul față de literatură”, în „România literară”, nr. 20, 1980, „Mircea Ivănescu”, în „România literară”, nr.17, 2003
59. Teskey, Gordon, „Irony, Allegory, and Metaphysical Decay”, în „PMLA”, Vol. 109, No. 3 May, 1994
60. Țoiu, Constantin, „Degringo”, în „România Literară”, nr. 20, 1974
61. Ulici, Laurențiu, „Marin Sorescu. «Suflete, bun la toate»”, în „Contemporanul”, nr. 11, 1973, „Africa de sub frunte”, în „Contemporanul”, nr. 41, 1978
62. Vossius, „Rhétorique de l'ironie”, în „Poétique. Revue de théorie et d'analyse littéraire”, Nr. 36, nov. 1978
63. Walker, Nancy A., „Language, Irony, and Fantasy”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1100059806&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 09.08.2009
64. Wedd, Mary R., „That Dangerous Figure—Irony”, în Cengage Learning, Literature Resource Center, Orange County Library, COPYRIGHT 2008 Gale, http://0-go.galegroup.com.iii.ocls.info/ps/i.do?&id=GALE%7CH1420045630&v=2.1&u=ocls_main&it=r&p=LitRC&sw=w , vizitat la 11.08.2009

IV. Opere

1. Cantemir, Dimitrie, *Istoria ieroglică*, ed. Stela Toma, N. Stoicescu, Editura Academiei, București, 1973
2. Dumitrescu, Geo, *Aritmetică*, (sub pseud. Felix Anadam), Colecția Revistei „Albatros”, București, 1941
3. Dumitrescu, Geo, *Libertatea de a trage cu pușca, poeme*, Fundația Regală pentru literatură și artă, București, 1946
4. Dumitrescu, Geo, *Aventuri lirice*, Editura pentru literatură, București, 1963
5. Dumitrescu, Geo, *Jurnal de campanie*, Editura Cartea Românească, București, 1974
6. Dumitrescu, Geo, *Africa de sub frunte*, Editura Albatros, București, 1978
7. Dumitrescu, Geo, *Nevoia de cercuri. Libertatea de a trage cu pușca*, Editura pentru literatură, București, 1966
8. Dumitrescu, Geo, *Poezii*, ediție completă și definitivă, Prefață de Eugen Simion, Curtea Veche Publishing, București, 2000
9. Dumitrescu, Geo, *Poezii*, ediția a II-a, Prefață de Daniel Cristea-Enache, Curtea Veche Publishing, București, 2002
10. Ivănescu, Mircea, *Versuri*, Editura pentru literatură, București, 1968
11. Ivănescu, Mircea, *Poesii*, Editura Cartea Românească, București, 1970
12. Ivănescu, Mircea, *Poeme*, Editura Eminescu, București, 1970
13. Ivănescu, Mircea, *Alte versuri*, Editura Eminescu, București, 1972
14. Ivănescu, Mircea, *Alte poeme*, Editura Albatros, București, 1973
15. Ivănescu, Mircea, *Poem*, Editura Cartea Românească, București, 1973
16. Ivănescu, Mircea, *Amintiri* Editura Cartea Românească, București, 1973
17. Ivănescu, Mircea, *Alte poezii*, Editura Dacia, Cluj, 1976
18. Ivănescu, Mircea, *Poesii nouă*, Editura Dacia, Cluj, 1982
19. Ivănescu, Mircea, *Poeme nouă*, Editura Cartea Românească, București, 1983
20. Ivănescu, Mircea, *Alte poeme nouă*, Editura Cartea Românească, București, 1986
21. Ivănescu, Mircea, *Versuri vechi, nouă*, Editura Eminescu, București 1988
22. Ivănescu, Mircea, *Poeme vechi, nouă*, Editura Cartea Românească, București, 1989
23. Ivănescu, Mircea, *Versuri*, Antologie, Prefață de Ion Bogdan Lefter, Editura Eminescu, București, 1996
24. Ivănescu, Mircea, *Poesii*, Antologie, Editura Vitruviu, București, 1997
25. Ivănescu, Mircea, *Poesii vechi și nouă*, Antologie, Prefață de Eugen Negrici, Editura Minerva, București, 1999
26. Ivănescu, Mircea, *Poeme alese (1966-1989)*, Antologie, Postfață de Alexandru Cistelean, Editura „Aula”, Brașov, 2003
27. Masters, Edgar Lee, *Acroos Spoon River. An Autobiography*, With and Introduction by Ronald Primeau, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 1991

28. Masters, Edgar Lee, *Spoon River Anthology*, With and Introduction by Eric Carl Link, Barnes&Noble, New York, 2007
29. Masters, Edgar Lee, *The New Spoon River*, Introduction by Willis Barnstone, Collier Books, New York, 1977
30. Schlegel, Friedrich, *Fragmentele Athenäum*, Cu colaborarea lui August Wilhelm Schlegel, Friedrich Schleiermacher, Novalis, Prefață și traducere Vasile Muscă, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010
31. Sorescu, Marin, *Singur printre poeți*, Editura pentru literatură, București, 1964
32. Sorescu, Marin, *Poeme*, Editura pentru literatură, București, 1965
33. Sorescu, Marin, *Moartea ceasului*, Editura Tineretului, București, 1966
34. Sorescu, Marin, *Tinerețea lui Don Quijote*, Editura Tineretului, București, 1966
35. Sorescu, Marin, *O aripă și-un picior (despre cum era să zbor)*, Editura Albatros, București, 1970
36. Sorescu, Marin, *Unghi*, Editura, București, 1970
37. Sorescu, Marin, *Tușiți*, Editura Eminescu, București, 1970
38. Sorescu, Marin, *Suflete, bun la toate*, Editura Albatros, București, 1972
39. Sorescu, Marin, *Astfel*, Editura Junimea, Iași, 1973
40. Sorescu, Marin, *Norii*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1975
41. Sorescu, Marin, *Descântoteca*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1976
42. Sorescu, Marin, *Sărbători itinerante*, Editura Cartea Românească, București, 1978
43. Sorescu, Marin, *Ceramică*, Editura Militară, București, 1979
44. Sorescu, Marin, *Fântâni în mare*, Editura Eminescu, București, 1979
45. Sorescu, Marin, *Apă vie, apă moartă*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1987
46. Sorescu, Marin, *Ecuatorul și polii*, Editura Facla, Timișoara, 1990
47. Sorescu, Marin, *Poezii alese de cenzură*, Editura Roza Vnturilor, București, 1991
48. Sorescu, Marin, *Traversarea*, Editura Creuzet, București, 1994
49. Sorescu, Marin, *Puntea (ultimele)*, coperta și ilustrațiile autorului, Editura Creuzet, București, 1997
50. Sorescu, Marin, *Ocolul infiniului mic pornind de la nimic*, Editura Fundației Marin Sorescu, București, 2005
51. Sorescu, Marin, *La Liliaci (I-IV)*. Cu zece texte recent recuperate. Ediție stabilită și îngrijită de Sorina Sorescu, însoțită de interviuri cu Marin Sorescu, un dosar de referințe critice și un interviu cu George Sorescu, Grupul Editorial Art, București, 2009
52. Topârceanu, G., *Parodii originale*, Editura Librăriei H. Steinberg [& Fiu], București, 1916
53. Topârceanu, George. *Scrieri alese*, vol. I., Ediție îngrijită, cu note, comentarii, tabel cronologic și bibliografic de Al. Săndulescu, Editura Minerva, București, 1970